БАШКІН
Ігор Едуардович
igorekbashkin01@gmail.com

студент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, старший аудитор, ТОВ АФ "ПрайсвотерхаусКуперс (Аудит)"

УДК 657.633.5

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ВИТРАТ НА ЗБУТ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

INTERNAL CONTROL OF SALES COSTS ON ENTERPRISES

BASHKIN Ihor Eduardovych *– Student, Kyiv National University after Taras Shevchenko, Senior auditor, LLC AF "PricewaterhouseCoopers (Audit)"*

У статті досліджено особливості проведення внутрішнього контролю витрат на збут. Визначено джерела інформації для внутрішнього контролю витрат на збут. Розглянуто завдання та процес формування системи внутрішнього контролю на підприємстві. Досліджено методи і процедури проведення контролю витрат на збут. Запропоновано заходи стосовно вдосконалення внутрішнього контролю. Результати маркетингової діяльності залежать від своєчасності отримання та обробки інформації про зміни, правильного її сприйняття та можливості критичної оцінки виробничої діяльності підприємства.

* * *

В статье исследованы особенности проведения внутреннего контроля затрат на сбыт. Определены источники информации для внутреннего контроля затрат на сбыт. Рассмотрены задачи и процесс формирования системы внутреннего контроля на предприятии. Исследованы методы и процедуры проведения контроля выплат работникам. Предложены меры по совершенствованию внутреннего контроля. Результаты маркетинговой деятельности зависят от своевременности получения и обработки информации об изменениях, правильного её восприятия и возможности критической оценки производственной деятельности предприятия.

* * *

A prerequisite for effective development of any enterprise is operation of the internal control system. It was determined that the main goal of the internal control of sales activities is the implementation of a set of measures to ensure effective control of sales at the level of the management system of the enterprise, using the accounting data on sales operations. The necessity of increasing of the internal control is driven by the need to minimize sales risks on enterprises. The peculiarities of conducting of the internal control of sales costs were investigated. The model of the internal control is based on organizational structure of the enterprise with allocation objects, subjects and control parameters. The sources of information for internal control of sales costs were defined. The tasks and process of formation of the internal control system at the enterprise were considered. The methods and procedures of conducting control of sales costs were investigated. Measures of improvement of the internal control were proposed. The sales activity of the enterprise should be oriented towards: receiving business profit in the current period, as well as providing guarantees for its receipt in the future; the long-term market stability of the organization, the competitiveness of its products; creating a positive image of the organization on the market. The results of marketing activities depend on the timeliness of receiving and processing information about changes, its correct perception and the possibility of critical assessment of production activity of the enterprise. The availability of such information will reveal internal reserves and opportunities for their mobilization to improve the system of sales, financial results of operations and ensure the stable activity of the enterprise.

Ключові слова: *витрати на збут, внутрішній контроль, організація контролю, методи контролю, процедури контролю*

Ключевые слова: *затраты на сбыт, внутренний контроль, организация контроля, методы контроля, процедуры контроля*

Keywords: *sales costs, internal control, organization of control, methods of control, procedures of control*

ВСТУП

Сучасні тенденції розвитку економічних відносин на підприємствах України зумовлюють потребу надання управлінської інформації задля підвищення ефективності діяльності та удосконаленні методів управління. Використання маркетингового підходу до управління діяльністю підприємства, у тому числі збутом, стає просто необхідним, доцільно постійно та систематично проводити повну комплексну оцінку ефективністю управління системою збуту підприємства. У загальному вигляді проблема розвитку системи внутрішнього контролю на рівні суб'єкта господарювання полягає у визначенні комплексного, системного підходу і пов'язаних з ним методичних рішень, які створять практичні умови для її впровадження та функціонування.

На сьогоднішній день при висвітленні питань внутрішнього контролю витрат на збут, необхідно враховувати досвід, накопичений вітчизняною наукою та практикою. Вагомий внесок зробили такі вітчизняні вчені-економісти, як М.Т. Білуха, К.В. Безверхий [2], А.М. Герасимович, Н.І. Дорош [6], Л.В. Нападовська, В.С. Рудницький, Н.М. Гудзенко [4], В.В. Сопко, Л.К. Сук, Ю.В. Подмешальська [9], В.М. Кміть [7], М.Г. Чумаченко, В.О. Шевчук [10] та інші. Віддаючи належне результатам наукових напрацювань, слід зазначити, що окремі організаційні та методичні питання контролю витрат на збут залишаються дискусійними та потребують подальших наукових досліджень.

МЕТА РОБОТИ полягає у визначення концептуальних напрямків внутрішнього контролю збуту продукції та розробки методики його здійснення на під-

приємствах.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У ході дослідження застосовувались методи аналізу, синтезу, порівняння, абстрагування, прийоми узагальнення та групування та інші методи наукового пізнання економічних та управлінських процесів.

РЕЗУЛЬТАТИ

Контроль завершує процес управління збутовою політикою підприємства і спрямований на підвищення ефективності збутової діяльності, зміцнення взаємовідносин з покупцями, підвищення результативності роботи збутового персоналу.

Контроль – це процес визначення, оцінки та інформування про співвідношення фактичних показників (результатів реалізації планових рішень) і їх планових значень. Основними складовими контролю є:

1) констатація дійсних (фактичних) значень параметрів;

2) порівняння дійсних значень із плановими;

3) визначення величини та причин відхилень (аналіз відхилень);

4) визначення заходів для виправлення відхилень;

5) формування висновків та звіту.

За визначенням Н.І. Дорош внутрішній контроль – це процес, розроблений з метою досягнення поставлених завдань підприємства; розпочинається з верхівки підприємства – ради директорів та менеджерів, які створюють і зміцнюють структуру і характер здійснюваних контрольних заходів в організації [6, С. 149].

На нашу думку, внутрішній контроль витрат на збут – це процес спостереження та перевірки здійснення господарських операцій, що зумовлюють виникнення витрат на збут направлений на виявлення недоліків та порушень, а також прийняття або коригування управлінських рішень задля усунення та попередження у майбутньому виникнення таких порушень.

Метою контролю витрат на збут є встановлення достовірності первинних даних щодо накопичення та списання витрат діяльності, повноти і своєчасності відображення первинних даних у зведених документах та облікових регістрах, правильності ведення обліку витрат діяльності та його відповідності прийнятій обліковій політиці, достовірності інформації стосовно витрат діяльності, наведеної у звітності господарюючого суб’єкта. Об’єктом внутрішнього контролю витрат на збут є стан бухгалтерського обліку та звітності за операціями з обліку та відображення у фінансовій звітності. Суб’єктами внутрішнього контролю виступають особа або група осіб, які наділені відповідними правами та обов’язками зі здійснення контрольних функцій над об’єктами контролю.

Процес контролю включає визначення його концепції, мети (правильності, регулярності, ефективності чи раціональності дій), об’єктів (методи, результати, показники тощо), контрольованих норм, контролерів (внутрішніх чи зовнішніх), методів, обсягів (повний чи вибірковий), прийнятності допусків та похибок, ідентифікації причин відхилень, способів їх оцінки, формулювання пропозицій тощо.

Документами під час відображення витрат на збут на підприємстві можуть слугувати: накладна, рахунок, розрахунок бухгалтерії тощо. Списання витрат на збут на фінансові результати підприємств оформлюється довідкою бухгалтерії. Аналітичний облік витрат на збут здійснюється за статтями витрат та за економічними елементами. Якщо облік витрат на збут ведеться за центрами витрат, тоді можуть складатися регістри в розрізі структурних підрозділів, пов’язаних із збутом продукції.

Послідовність здійснення контролю витрат на збут у суб’єкта господарювання включає етапи, що зображені на рис. 1.

Рис. 1. Послідовність внутрішнього контролю витрат на збут [розроблено автором за даними [5]]

Контролеру необхідно перевірити у документах такі дані, як:

– доцільність здійснених витрат на збут, через перевірку внутрішньої документації, яка затверджена керівництвом і регламентує політику збутових витрат підприємства;

– правильність зазначених сум у платіжних документах та їх відповідність тим, які відображені у рахунках-фактурах;

– дотримання основних положень з обліку тари на

підприємствах, правильне і своєчасне документальне відображення операцій із заготівлі, надходження та відпуску тари за місцями її зберігання й обґрунтованість витрат на її ремонт;

– правильність включення до витрат нарахованої заробітної плати працівникам, пов'язаним зі збутовою діяльністю;

– дотримання норм витрат на відрядження працівників, зайнятих збутом;

– правильність відображення сплачених штрафів, пень, неустойок;

– обґрунтованість списання витрат на утримання необоротних активів, пов'язаних із збутом, витрат на гарантійний ремонт, гарантійне обслуговування та інших витрат;

– правильність перенесення даних щодо збутових витрат із первинних документів у консолідовану фінансову звітність [8, С. 79-80].

Під час перевірки встановлюється відповідність облікової політики чинному законодавству щодо витрат на збут, а саме чи доцільно використовувати ту чи іншу форму організації обліку, чи вона відповідає умовам роботи господарюючого суб'єкта тощо. Перевіряється чи всі витрати на збут підприємства закріпленні за матеріально відповідальними особами. Правильність даних про наявність та рух витрат на збут контролюється порівнянням сум за інвентарною карткою із сумами, представленими в описі інвентарних карток.

Перевірці підлягає купівля підприємством різної продукції, товарів, сировини тощо. При цьому контролюються договори купівлі-продажу та фіксація операцій із придбання підприємством, а також відображення в обліку витрат на збут. Далі контролером здійснюється документальна перевірка інформації стосовно витрат на збут, а саме достовірність їх оформлення, фіксації в обліку, законність тощо [3, С. 147].

При контролі збуту фіксуються планові показники обсягу продажу (у натуральному або грошовому виразі), які порівнюються з фактичними показниками збуту. Контроль обсягу збуту в цілому на підприємстві доповнюється аналізом мікропродажу, тобто окремо аналізується збут за сегментами споживачів, територіями, каналами збуту, продуктами – маркетинговими об'єктами, які не забезпечили досягнення запланованих результатів.

У межах контролю збуту аналізується відхилення планових і фактичних показників збуту, а також роль у зменшенні обсягів збуту, яку відіграли окремі фактори, зокрема кількість проданих товарів і ціна:

- Відхилення за рахунок кількості проданих товарів = Ціна факт х (Кількість факт – Кількість план).

Частка відхилень, яка може бути віднесена на рахунок ціни проданих товарів:

- Відхилення за рахунок ціни проданих товарів = (Ціна факт – Ціна план) х Кількість факт.

Аналіз відхилень має здійснювати компетентна група фахівців, до складу якої входять керівник відділу маркетингу і менеджери зі збуту.

ВИСНОВКИ

Таким чином, контроль збутових операцій забезпечує можливість оперативного управління, адептацію підприємства до зовнішнього середовища та ринків, що активно розвиваються. Результати збутової діяльності залежать від своєчасності отримання й обробки інформації про зміни на товарних ринках, формування правильного сприйняття і можливості критичної оцінки зовнішнього середовища. Наявність такої інформації дозволить виявити внутрішні резерви та можливості їх мобілізації для поліпшення системи збуту в цілому, фінансових результатів операційної діяльності та забезпечення стабільної роботи підприємства.

На нашу думку, у наказі про облікову політику підприємства стосовно витрат, та зокрема витрат на збут, має міститись інформація з визнання та класифікації витрат, графік документообігу та форми внутрішніх документів витрат; робочий план рахунків стосовно витрат, документування витрат, ознаки включення об'єктів до складу витрат на збут, порядок розподілу витрат між різними об'єктами, бюджетування витрат тощо.

Список використаних джерел

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: затв. наказом М-ва фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/z0027-00.

2. Безверхий К.В. Облік і контроль непрямих витрат: управлінський аспект: автореф. дис. ... канд.. екон. наук: 08.00.09. Київ: Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана», 2011. 20 с.

3. Бурцев В.В. Внутрішній контроль збутової діяльності підприємств в сучасних умовах господарювання. Менеджмент за кордоном. 2007. № 6. С. 145–151.

4. Гудзенко Н.М. Облік і контроль збуту в операційній діяльності сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09. Київ: Нац. аграр. ун-т., 2006. 25 с.

5. Дерій В.А. Витрати на збут у системі обліку й аналізу невиробничих витрат. Облік і фінанси. 2013. № 4. С. 20–23.

6. Дорош Н.І. Внутрішній контроль та аудит в управлінні ризиками на підприємстві. Вісник Львівської комерційної академії. 2014. Вип. 44. С. 148–152.

7. Кміть В.М. Організація управління накладними витратами підприємствах. Фінанси України. 2014. № 9. С. 73–79.

8. Комарова О.А., Фоміна Т.В. Внутрішній контроль збутової діяльності на підприємствах олійножирової галузі. Економіка: реалії часу. 2015. № 5(21). С. 77–82. URL: http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n5.html.

9. Подмешальська Ю.В. Удосконалення оцінки якості внутрішнього контролю на підприємстві // Економічний вісник ЗДІА: збірник наукових праць. 2012. № 2. С. 106–114.

10. Шевчук О.А. Особливості обліку витрат на підприємствах. Міжнародний збірник наукових праць. 2014. №1(13). С. 15-19.

References

1. Regulation (standard) of accounting 16 «Expenses»: approved by the order of the Ministry of Finance of Ukraine of 31.12.1999 № 318. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/z0027-00 (in Ukrainian).

2. Bezverkhyi K.V. Accounting and control of indirect costs: management aspect: abstract of cand. sci. (econ.) dissertation: 08.00.09. Kyiv: State higher educational institution «Vadym Hetman National Economic University» , 2011. 20 p. (in Ukrainian).

3. Burtsev V.V. Internal control of sales activity of enter-

prises in modern economic conditions. Management abroad. 2007. № 6. pp. 145-151 (in Ukrainian).

4. Hudzenko N.M. Accounting and control of sales in the operational activities of agricultural enterprises: abstract of dissertaion… cand. econ. sciences: 08.00.09. Kyiv: National agrarian university, 2006. 25 p. (in Ukrainian).

5. Derii V.A. Sales costs in the system of accounting and analysis of non-production costs. Accounting and finance. 2013. № 4. pp. 20-23 (in Ukrainian).

6. Dorosh N.I. Internal control and audit in risk management at the enterprise. Bulletin of Lviv Commercial Academy. 2014. Vol. 44. pp. 148-152 (in Ukrainian).

7. Kmit V.M. Organization of overhead costs management of enterprises. Finance of Ukraine. 2014. № 9. pp. 73-79 (in Ukrainian).

8. Komarova O.A., Fomina T.V. Internal control of sales activity at oil and fat industry enterprises // Economy: realities of time. 2015. № 5 (21). pp. 77–82. URL: http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n5.html (in Ukrainian).

9. Podmeshalska Y.V. Improving the assessment of the quality of internal control at the enterprise // Economic bulletin of the ZSEA: a conference proceedings. 2012. № 2. pp. 106–114 (in Ukrainian).

10. Shevchuk O.A. Features of cost accounting at enterprises. International conference proceedings. 2014. № 1 (13). pp. 15–19 (in Ukrainian).